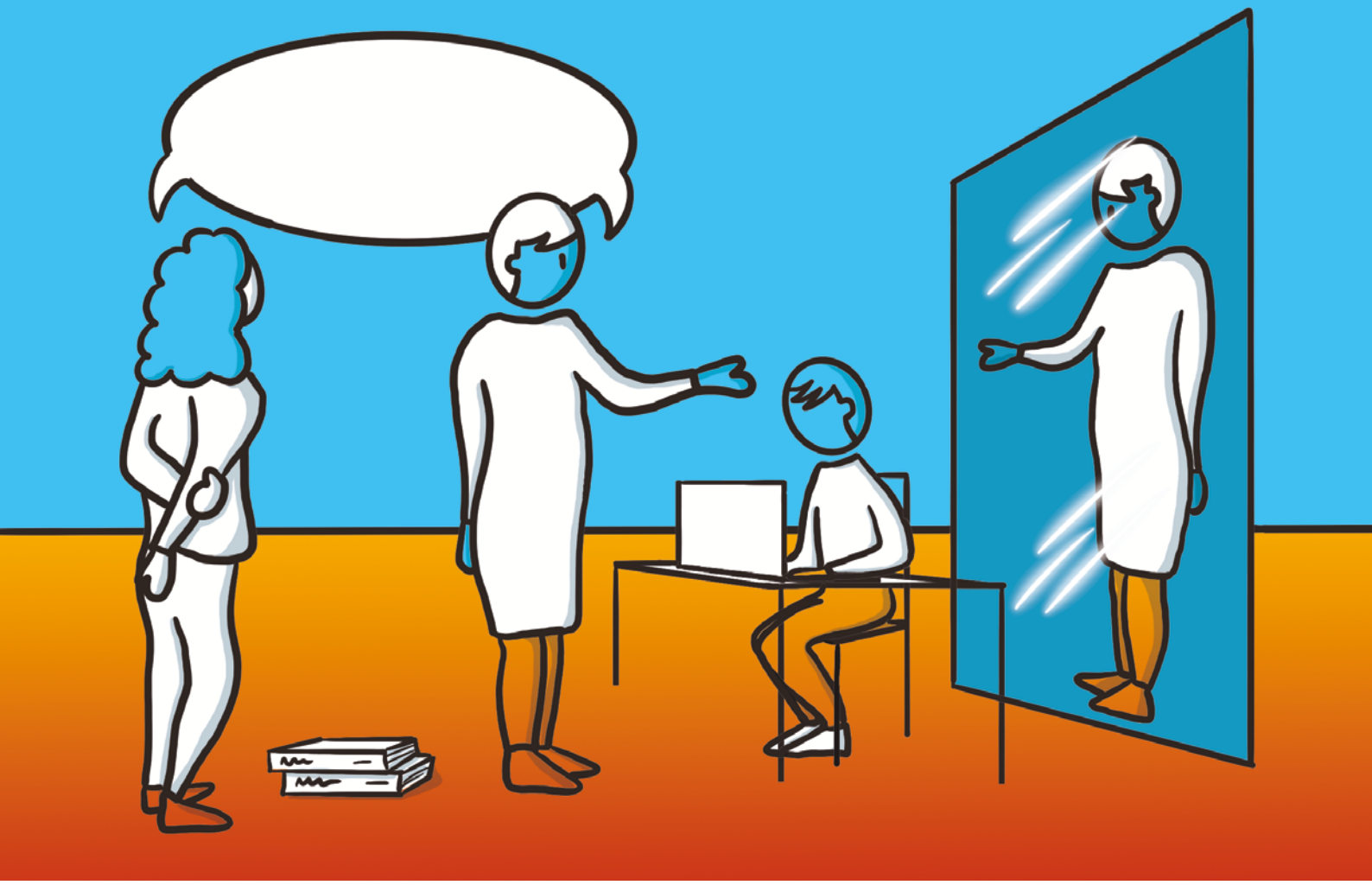

HANDVATTEN BIJ AANBEVELING

3 STIMULEER EEN ONDERZOEKENDE HOUDING

De leidraad ‘Werken aan onderwijsverbetering’ ondersteunt scholen in het voortgezet onderwijs om zich tot lerende organisatie te ontwikkelen. De leidraad is opgebouwd uit zes aanbevelingen.

In deze bijlage staan concrete handvatten die horen bij de derde aanbeveling. Met de handvatten stelt een schoolleider, docent of team vast in hoeverre teamleden over een onderzoekende houding beschikt en hoe teamleden deze houding kunnen stimuleren. Zie de leidraad voor meer achtergrondinformatie.

Handvat 1 Instrument 'Indiceren Onderzoekende houding'

Met dit instrument gaan docenten zelf na in hoeverre ze over een onderzoekende houding beschikken. Op welke aspecten hebben ze de basis, op welke nog niet en op welke aspecten zijn ze een expert? Schoolleiders kunnen het instrument gebruiken om in gesprek te gaan met docenten over hun onderzoekende houding.

Aspect	Ontwikkelen naar expert in het werken met een onderzoekende houding: hoe deze ontwikkeling kan verlopen		
	Geen	Basis	Expert
1. **Nieuwsgierigheid, tot inzicht willen komen**	De docent neemt de dingen aan zoals ze opgedragen of gepresenteerd worden, toont zich niet nieuwsgierig en stelt nauwelijks vragen.	De docent toont nieuwsgierigheid, bijvoorbeeld naar keuzes in lesgeven die andere docenten maken. De docent stelt vragen.	De docent wil bovendien graag veel weten, toont zich zeer nieuwsgierig naar het 'waarom' en 'hoe' iets werkt. De docent neemt initiatieven om iets uit te zoeken, stelt vragen en zoekt dingen op het internet.
2. **Open houding, onderdeel willen uitmaken van een leergemeenschap**	De docent laat naar collega's toe niet blijken wat hij/zij werkelijk vindt en voelt. De docent doet weinig inspanning om te integreren in het team.	De docent communiceert goed naar collega's, stelt zich collegiaal op en is duidelijk in zijn of haar verwachtingen.	De docent is bovendien in staat snel te integreren in het team, staat open voor feedback van collega's en geeft ook feedback aan collega's op een tactvolle manier.
3. **Kritisch zijn, bereid zijn tot perspectiefwisseling**	De docent is snel tevreden over eigen gedrag en eigen resultaten en heeft soms een eenzijdige kijk.	De docent wil zichzelf voortdurend verbeteren als docent. Hij/zij bekijkt situaties vanuit meerdere perspectieven en kan zich inleven in anderen.	De docent gaat bovendien voortdurend na waar kansen liggen voor verbetering van de lessen, o.a. door te observeren en evalueren en betrekt daarbij ook anderen.
4. **Gebruik van bronnen, nauwkeurigheid**	De docent neemt opvattingen snel voor waar aan, zonder na te gaan of het klopt	De docent brengt soms (vak)literatuur in bij belangrijke keuzes. Hij/zij zorgt ervoor dat eigen uitspraken kloppen.	De docent maakt regelmatig gebruik van (vak)literatuur om daarmee het eigen onderwijs te verbeteren. Hij/zij is zeer nauwgezet en verbetert soms uitspraken van anderen.
5. **Vermijden van routines**	De docent vaart op eigen routines zonder na te gaan of deze (altijd) effectief zijn.	De docent staat open voor nieuwe ideeën en aanpakken en probeert nieuwe dingen uit in de lessen.	De docent reflecteert systematisch op de eigen lessen en gaat na welke aanpak het beste werkt voor welke leerlingen in welke omstandigheid.

Handvat 2 Tips om een onderzoekende houding te stimuleren

Onderstaande tabel biedt tips voor schoolleiders en kartrekkers om een onderzoekende houding te stimuleren. Zij kunnen voor zichzelf aanvinken welke aspecten aandachtspunten zijn.

• Focus op het onderwijs verbeteren en daarmee op de leerprocessen van leerlingen.	
• Reflecteer op wat goed gaat, wat nog beter kan en zoek hierbij naar oorzaken en verklaringen.	
• Gebruik literatuur ter onderbouwing.	
• Breng eigen onderzoeksgegevens in.	
• Stel kritische vragen.	
• Vraag door.	
• Vraag elkaar (ook kritische) feedback.	
• Verwijs naar feitelijke informatie.	
• Trek aannames in twijfel. Bijvoorbeeld aannames over oorzaken van lage prestaties.	
• Bespreek en/of controleer aannames.	
• Verdiep je in een vraagstuk en toon doorzettingsvermogen totdat je het antwoord hebt.	
• Evalueer de ervaringen van jezelf en het team kritisch.	
• Geef iedereen in elke interactie een voorbeeldrol.	

Handvat 3 Knelpunten

Schoolleiders en kartrekkers kunnen tegen verschillende knelpunten aanlopen als zij de onderzoekende houding bij docenten stimuleren. In onderstaande tabel staan in de linkerkolom een aantal veel voorkomende knelpunten die schoolleiders en kartrekkers ervaren. In de rechterkolom staan tips om met de knelpunten om te gaan.

Dilemma	Tips voor schoolleiders en kartrekkers
Er is nog onvoldoende sprake van een onderzoekende houding bij teamleden	• Bespreek waarom een onderzoekende houding belangrijk is. • Ontwikkel vanuit eigen visie en waarden met elkaar een cultuur waarin het vanzelfsprekend wordt om te leren met en van elkaar en van de literatuur. • Maak samen concreet welk gedrag voor jullie past bij een onderzoekende houding. • Formuleer samen met het team collectieve verbeterdoelen. • Gebruik bovengenoemde checklists en observatie-instrumenten als hulpmiddel om te reflecteren op de eigen onderzoekende houding. • Stimuleer een reflectieve dialoog van goede kwaliteit. Zie aanbeveling 4 'Stimuleer samen leren in het team'. • Breng literatuur in die past bij de speerpunten waar jullie aan werken. • Zorg voor ruimte waarbinnen collega's met elkaar bespreken wat goed gaat en wat beter kan en moet. • Maak ruimte om met en van elkaar te leren, bijvoorbeeld via lesbezoeken en door video-opnames te bespreken. • Stimuleer dat docenten expert worden op een bepaald thema. Bijvoorbeeld op het thema toetsing, didactisch coachen of omgaan met gedragsproblemen. • Geef podium aan docenten die het goede voorbeeld geven. • Bespreek hoe docenten zich verantwoordelijk kunnen voelen en zijn voor het onderwijs binnen de afdeling of binnen de school.
Docenten reflecteren niet op hun handelen	• Bespreek met docenten wat ze belangrijk vinden in het lesgeven, wat ze willen bereiken en wanneer hun les is geslaagd. • Bespreek hoe docenten trots kunnen zijn op hun (vak)bekwaamheid en hoe zij inspiratie kunnen opdoen voor ontwikkeling • Analyseer met docenten de resultaten van hun leerlingen en stel vast waar verbeterpunten liggen en wat dat betekent voor het handelen van een docent. • Stimuleer docenten om met leerlingen hun lessen te evalueren. • Vraag docenten waarom ze op een bepaalde manier handelen en of ze ook andere manieren overwogen hebben. • Stel vragen als: 'Waar baseer je dat op?', 'Waarom denk je dat?' en 'Hoe weet je dat?' • Gebruik observatielijsten of checklists en vraag docenten zichzelf te scoren. • Laat docenten bij elkaar in de klas kijken met behulp van een kijkkader of observatielijst. • Stimuleer docenten om deel te nemen aan projecten, conferenties en netwerken. Hierdoor komen ze in contact met docenten van andere scholen. • Bespreek internetvideo's van een docent die lesgeeft of video's van henzelf en vraag wat ze goed vinden en wat ze anders zouden doen en waarom.